

O‘ZBEKISTON SHAROITIDA MASOFAVIY TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI

Nurmuratov Anvar Yaxshibayevich

Samarqand davlat chet tillar instituti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Maqolada O‘zbekiston sharoitida masofaviy ta’limni rivojlantirish, buning uchun axborot va telekomunikatsion texnologiyalarning rivojlantirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: elektron ta’lim, masofaviy ta’lim, axborot va telekomunikatsion texnologiyalar, axborotlashtirish,

O‘zbekistonda masofaviy ta’lim uchun ehtiyoj bor. Mazkur jihat 2000-yillar boshlaridayoq yaxshi tushunilgan, ammo bu jarayonga birdan o‘tish imkonsiz edi. Mamlakatimizning maydoni kattaligi va markazdan geografik uzoqlashgan tumanlar mavjudligi elektron ta’limni rivojlanishiga turtki beradi. Hozirgi kunda global o‘zgarishlar, yashab turgan asrimizda axborot-telekommunikatsiya yutuqlari qadriyat darajasiga ko‘tarilib turgan bir paytda masofaviy ta’limga panja ortidan qarash, keyingi ta’lim tizimimizda oqsashga olib keladi. To‘g‘ri, masofaviy ta’limni joriy qilish bilan bog‘liq ayrim muammolarning kelib chiqishi tabiiy. Shu kunga qadar yurtimizda masofaviy ta’limning jadal rivojlanmaganligining o‘ziga yarasha sabablari bo‘lgan. Bular, asosan, texnika ta’minoti va shu sohada malakali muxandis hamda pedagog kadrlar yetishmovchiligi va boshqalar. Ammo bu masalalar yillar kesimida o‘z yechimini topib kelmoqda.

O‘zbekiston o‘z masofaviy ta’lim tizimini yaratishdan avval, shu soha bo‘yicha keng mutxassislar sinfiga ehtiyoj sezmoqda edi. Ayni maqsadni ko‘zlab, asos solinish tarixi 1955-yilga borib taqaladigan Toshkent axborot texnologiyalar universiteti (TATU) 2002-yilda Toshkent axborot texnologiyalar universiteti tarzida tashkil qilinib, shu yildan boshlab bu universitet kompyuter va kommunikatsiyalar, radiotelefon va axborot tarmoqlari, dasturiy ta’minot va elektron kommertsiya sohasiga zarur bo‘lgan mutaxasislarni tayyorlashni yo‘lga qo‘ydi. 2005-yil 2-iyun kundan boshlab O‘zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining PQ-91 Qarori bilan TATUning Qarshi, Samarqand, Urganch va Farg‘onada mintaqaviy

filiallari tashkil qilindi[1]. Shu davrdan boshlab TATU tomonidan elektron darsliklar yaratish, ta'limni axborotlashtirish istiqbollari yuzasidan kadrlar tayyorlana boshlandi.

2000-yildan o'z ishini boshlagan AQSH Davlat Departamentining Ta'lim va ma'daniyat masalalari bo'yicha byurosi (ECA) va Xalqaro Ilmiy Tadqiqotlar va Olimlarni Tayyorlash Kengashi (IREX) tomonidan tashkil qilingan "Internetdan foydalanish va o'qitish programmasi" (<http://www.iitp.uz>) va "O'zbekiston maktablarida Internet" (<http://www.connect.uz>) programmalarini [2;10-11] elektron ta'limdagi dastlabki bosqichlarga kiritish o'rinli. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi jamiyatda kechayotgan jarayonlarga ijobiy ta'sir ko'rsatib, islohotlar samaradorligini oshiradi, aholi manfaatlarini ta'minlashga xizmat qiladi, yangidan-yangi imkoniyatlar eshigini ochadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ushbu sohani rivojlantirish bo'yicha O'zbekiston o'z strategik yo'lini belgilab bo'lgan va ushbu yo'lda ko'pdan ko'p ishlar amalga oshirilmoqda.

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universitetida O'zbekiston Respublikasi hamda Yaponiya hukumatlari kelishuviga muvofiq mamlakatimizdagi OTMLar orasida yagona bo'lgan, qiymati 1,6 mln. AQSh dollarini tashkil etuvchi o'quv media-markazi ochildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni bilan O'zbekistonni 2017-2021-yillarda rivojlantirish bo'yicha Harakatlar Stritegiyasining 5 ta ustuvor yo'nalishida ham axborot-kommunkatsion texnologiyalarni rivojlantirish zarurati kun tartibiga qo'yildi. Har bir yo'nalish doirasida belgilab olingan vazifalarni bajarish yuzasidan tuzilgan komissiya tarkibiga Axborot texnologiyalari vazirligi jalb qilindi [3]. Belgilangan vazifa ijrosi o'laroq, 2017-yildan boshlab O'zbekistonda Xalq qabulxonalari va Prezidentning Virtual qabulxonalari faoliyati yo'lga qo'yildi. Ular aholi bilan bevosita muloqotni, tezkor javob berishni va joylarda muammolar hal etilishini ta'minlab kelmoqda[4]. Ko'rinib turganidek, prezident, hukumat, davlat tashkilotlari va fuqarolar o'rtasidagi aloqalar raqamlashtirildi. Bir so'z bilan aytganda, Vatanimizda global axborot-kommunikatsiya taraqqiyoti bilan hisoblashish boshlandi.

2023-yil yakuniga qadar esa, raqamli texnologiyalar sohasida masofaviy ta'lim shaklida kadrlar tayyorlash faoliyatini rivojlantirish orqali yiliga 6,5 ming nafardan ortiq yoshlarning axborot texnologiyalari yo'nalishida ta'lim olishini yo'lga qo'yish; davlat

organlari, shu jumladan mahalliy hokimlik organlarida hamda iqtisodiyotning real sektori tarmoqlaridagi korxonalarda 214 dan ortiq axborot tizimi va dasturiy mahsulotlarni joriy etish rejalashtirilgan bo'lib, 2022-2023-yillar uchun axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasini yanada takomillashtirish bo'yicha "yo'l xaritasi; davlat boshqaruvini raqamlashtirish bo'yicha ustuvor loyihalar ro'yxati; iqtisodiyotning real sektori tarmoqlarini raqamlashtirish bo'yicha ustuvor loyihalar ro'yxatiga muvofiq; ayrim davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarining idoraviy raqamli transformatsiya jarayonlarini kompleks jadallashtirish bo'yicha "yo'l xaritalari"; hududlarni raqamli transformatsiya qilish bo'yicha ustuvor loyihalar ro'yxati tasdiqlandi.

2022-yil 1-oktabrdan boshlab operitor va provayderlarga telekommuni-katsiya obyektlarida texnik vositalarni o'rnatish uchun loyiha-smeta hujjatlari ekspertizaga topshirilgan sanadan boshlab qurilish-montaj ishlarini amalga oshirishga ruxsat beriladi, bunda loyiha-smeta hujjatlari 15 kunlik muddatda ekspertizadan o'tkaziladi. 2022-yil 1-sentabrdan boshlab respublikaning barcha hududlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llash orqali masofaviy xizmatlar eksporti markazlari bosqichma-bosqich tashkil etiladi. Aholi va tadbirkorlik subyektlariga elektron davlat xizmatlaridan foydalanish bo'yicha yanada qulayliklar yaratish maqsadida 2022-yil 1-noyabrdan mobil aloqa operitorlari, tijorat banklari hamda to'lov tizimlari operatorlariga axborot xavfsizligi talablariga rioya etgan holda, o'zlarining mobil ilovalari orqali Yagona portaldagi elektron davlat xizmatlarini ko'rsitishga; identifikatsiyalovchi ID-kartaga joylashtirilgan elektron raqamli imzo kalitlari orqali Yagona portalning mobil ilovasida joriy etilgan elektron davlat xizmatlaridan foydalanishga ruxsat beriladi[5]. Yuqorida ko'rib o'tganimidek masofaviy ta'lim uchun keng huquqiy baza hamda asos yaratildi va yaratilmoqda. Qator amaliy ishlar ham qilindi, Respublikamizning olis hududlari ham internet tarmog'i bilan bog'landi.

Yaratilgan shart-sharoitlardan kelib chiqib, Covid-19 pandemiyasidan olingan tajriba natijasida O'zbekiston faol masofaviy ta'limga o'tish fursati kelganligi tushunildi. Shu maqsadda, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi "Oliy ta'lim tashkilotlarida masofaviy ta'lim shaklini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Nizomni tasdiqladi [6]. Unga ko'ra, Nizom bilan masofaviy ta'lim orqali oliy ta'lim tashkilotlarida bakalavriat va

magistratura bosqichlarida kadrlarni tayyorlashni tashkil etish tartibi belgilandi. Buning uchun ta'lim tashkilotida quyidagilar bo'lishi talab etiladi:

- masofaviy ta'limni boshqarish uchun “Learning Management System” platformasi;
- internetga ulanish va foydalanish uchun axborot-kommunikatsiya infratuzilmasi;
- o'quv yili uchun mo'ljallangan o'quv kontenti;
- fanlarning elektron o'quv-metodik majmualari hamda ilmiy va o'quv adabiyotlarining elektron bazasi;
- kompyuter texnikasi bilan jihozlangan alohida bino yoki auditoriyalar;
- texnik va dasturiy komponentlar ishlashini ta'minlaydigan muhandis-texnik xodimlar;
- ta'lim tashkilotiga tegishli bo'lgan, mamlakat hududida joylashgan server qurilmasi;
- ta'lim tashkiloti to'g'risidagi barcha axborotlar joylashtirilgan rasmiy veb-sahifa[7].

Xulosa qilib aytish mumkinki, Covid-19 pandemiyasi davrida O'zbekistondagi ta'lim muassasalari majburlikdan, karantin talablari sabab masofadan ta'lim berishni yo'lga qo'ygan bo'lsalar, ko'plab oliygohlar 2022-2023-o'quv yilidan boshlab masofaviy ta'limni pandemiyasiz sharoitda taqdim etmoqdalar. Lekin hozirgi paytda masofaviy ta'lim oliygohlar tomonidan iqtisod va axborot texnologiyalari yo'nalishlarida taklif qilinmoqda. Negaki ularda raqamli texnologiyalar an'anaviy ta'limda ham ko'p ishlatiladi. Eng muhimi, hozirgi vaqtga kelib masofaviy ta'limni taqdim etish uchun texnik va texnologik vositalar shakllandi. Endigi vazifa milliy elektron ta'lim platformalar orqali, jahon va mahalliy tajribani chuqur o'rgangan holda masofaviy ta'limni kengaytirishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://oliygoh.uz/oliygohlar/toshkent-axborot-texnologiyalari-universiteti>
2. Dusienov N., Ahmedov B. Masofaviy ta'lim tizimi. // ResearchGate, 2021. – B. 10-11.
3. <https://lex.uz/acts/-3107036>
4. <https://yuz.uz/uz/news/harakatlar-strategiyasi-besh-yillik-natijalar-sarhisob-qilindi>

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni // <https://lex.uz/docs/-5841063>
6. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 3-oktabrdagi 559-son Qarori // <https://lex.uz/uz/docs/-6221502>
7. <https://daryo.uz/2022/10/04/ozbekistonda-otmlarda-masofaviy-talimni-joriy-etish-tartibi-belgilandi>
8. JAMALOVA N. Pedagogical Conditions for the Development of Individual-Personal Characteristics of Students of a Higher Educational Institution //PINDUS Journal of Culture, Literature, and ELT (PJCLE). – 2022.
9. UTKIROVNA J. N. Pedagogical Innovation and Integration in the Educational Process of Primary Education //JournalNX. – Т. 6. – №. 09. – С. 250-253.
10. Нурмуратов А. Я. МАСОФАВИЙ ТАЪЛИМ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ИМКОНИЯТ ВА ХУСУСИЯТЛАРИ //МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА. – 2023. – Т. 6. – №. 1.
11. Nurmuratov Anvar Yaxshibayevich. (2022). MASOFAVIY TA'LIMDA INGLIZ TILINI O'ZLASHTIRISH. Eurasian Journal of Academic Research, 2(1), 219–222. <https://doi.org/10.5281/zenodo.5910183>
12. Bekbutaevna B. M. IMPROVEMENT OF INNOVATIVE MECHANISMS OF THE ORGANIZATION OF SOCIAL EDUCATION IN FAMILIES //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – Т. 7. – С. 36-39.
13. Аликулов С. А., Ризаев И. И. ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ УЗБЕКИСТАНА: ВЫЗОВЫ И РЕШЕНИЯ.
14. Ризаев И. И., Хаккулов Н. К. ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВОЙ КУЛЬТУРЫ НА НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА В ОБЩЕСТВЕ //Оргкомитет. – 2023. – С. 342.
15. Yuldasheva S. The Main Directions of the Organization of Production Processes at Industrial Enterprises in the Digital Economy //Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 189-194.
16. Karimova N. M. et al. Pedagogical Conditions for Students to use Critical Thinking in the Development of Interethnic Communication //Journal of Survey in Fisheries Sciences. – 2023. – Т. 10. – №. 2S. – С. 4211-4219.
17. Yuldasheva S. Interactive Methods of Teaching Children and Its Theoretical Basis and Personal and Professional Development of a Teacher //International Journal for Research in Applied Science & Engineering Technology (IJRASET). – 2021.
18. Makhmudovna M. M., Saloyevich J. S., Tashkulovna Y. S. Fostering tolerance among future primary school teachers through pedagogical communication. – 2021.
19. Махмудова М. Чет тилларни ўқитишнинг педагогик тамойиллари //Иностранная филология: язык, литература, образование. – 2017. – Т. 2. – №. 3. – С. 64.

20. Maxmudova M. TAЪЛИМ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ИНТЕГРАЦИЯЛАШ //УЧЕНЫЙ XXI ВЕКА Международный научный журнал. – 2017.
21. KARIMOVA N. МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАР БИЛАН ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ИШЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШДА ТЕМПЕРАМЕНТ ХУСУСИЯТЛАРИ //Хорижий тилларни ўрганишнинг психологик-педагогик омиллари. Республика илмий-амалий анжумани материаллари. – 2018.
22. KARIMOVA N. PRINCIPLES TO DEVELOP THE LITERACY OF INTERNATIONAL COMMUNICATION CULTURE IN STUDENTS //ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ ВЕСТНИК НУУз АСТА NUUz. – 2022.
23. Utkirovna J. N. POSSIBILITIES OF USE OF FOLK PEDAGOGY IN THE FORMATION OF INDIVIDUAL AND PERSONAL CHARACTERISTICS OF STUDENTS //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – Т. 10. – С. 66-69.